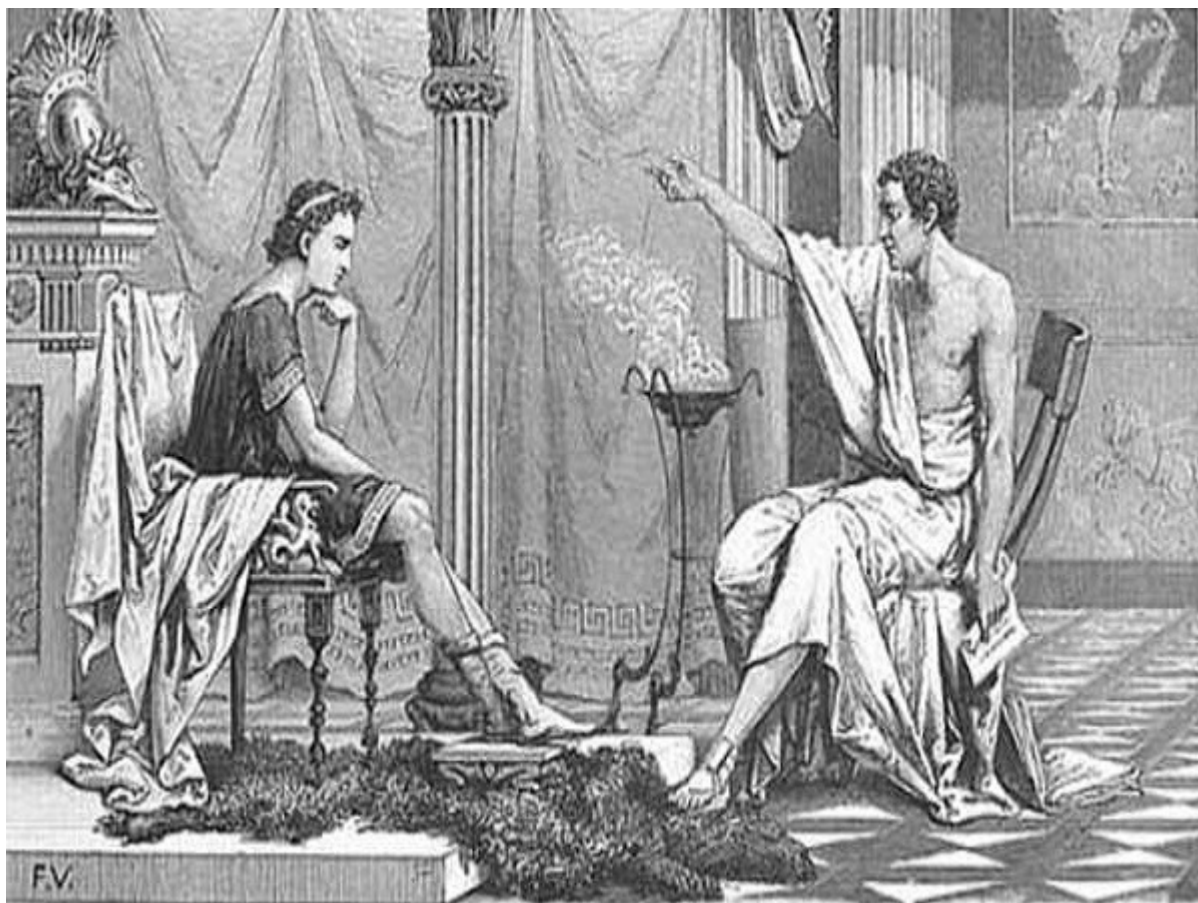


Η έννοια της αριστοτελικής «ουσίας» στη Θεολογία

Επιστήμες / Φιλοσοφία

Δρ. Ιωάννης Ν. Λίλης Λέκτορας Δογματικής και Συμβολικής Θεολογίας της Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Ηρακλείου Κρήτης





[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/2bjyR4r>]

Ο Νικήτας Σινιόσογλου σε ξεχωριστή μελέτη του με τον τίτλο «Αριστοτελισμός και αποφατισμός: η υστεροβυζαντινή οικειοποίηση του Αριστοτέλη και τα σύγχρονα ελληνοχριστιανικά μορφώματα», θίγει ακριβώς αυτό το θέμα υπογραμμίζοντας πως και μόνο με τη σκέψη της χρήσεως του αριστοτελικού όρου «ουσία» στη βυζαντινή θεολογία, αυτομάτως εισαγάγουμε μία ωρολογιακή βόμβα στα θεμέλια της ανατολικής χριστιανικής Εκκλησίας, γιατί αντικαθιστούμε τον προσωπικό υπερβατικό Θεό της Παλαιάς Διαθήκης με μία ανθρώπινη έννοια, την έννοια της αριστοτελικής «ουσίας».[38] Πράγματι μέχρι εδώ έχει δίκιο, γιατί η αριστοτελική «ουσία» είναι ανθρώπινη, ακόμα και όταν της έδινε ο Αριστοτέλης τη μεταφυσική προέκταση των δευτέρων «ουσιών».

Αν χρησιμοποιήσουμε την έννοια της αριστοτελικής «ουσίας» στον Τριαδικό Θεό του Χριστιανισμού, τότε, κατά τον Ν. Σινιόσογλου, εισαγάγουμε «μία λανθάνουσα ασυνείδητη θρησκεία... και νοητή ειδωλολατρία» στη χριστιανική σκέψη[39] και συγκεκριμένα ολόκληρη τη σκέψη του Αριστοτέλη περί «πρώτων» και «δευτέρων ουσιών» στην Αγία Τριάδα, με αποτέλεσμα να στερούμε από τον προσωπικό Θεό του χριστιανισμού το «ποιεῖν» και το «ἐνεργεῖν», γιατί η «ουσία» του Αριστοτέλη

είναι εκ των πραγμάτων αποσυνδεδεμένη από την «ποίηση» και την «ένέργεια». Την εν λόγω άποψη του ο Σινιόσογλου, την οποία όντως υποστήριζαν οι ρωμαιοκαθολικοί θεολόγοι του 14^{ου} μ.Χ. αιώνα, τη στηρίζει σε δύο πολύ χαρακτηριστικά χωρία του αγ. Γρηγορίου του Παλαμά, όπου διατυπώνεται η συγκεκριμένη άποψη.[40] Τον συγκεκριμένο ανταγωνισμό τον βλέπει πολύ δυνατά ορατό κυρίως στην εποχή του αγ. Γρηγορίου του Παλαμά, των ησυχαστικών ερίδων και των κολλυβάδων, εποχές όπου διατυπώθηκε η απόψη, εκ μέρους του αγ. Γρηγορίου Παλαμά, πως η εισαγωγή της έννοιας «ουσία» στο Θεό, μας καθιστά «νεώτερους Ιουλιανούς», όπως συνέβη με τον Βαρλαάμ, τον Ακίνδυνο και τον Γρηγορά.[41] Η «νοητή ειδωλολατρία» που διαπιστώνει ο Παλαμάς στον Βαρλαάμ δεν είναι, κατά τον Ν. Σινιόσογλου, παρά η γνωσιολογία του Αριστοτέλη και του Πλάτωνα.[42]

Πριν από δέκα αιώνες περίπου ο Μέγας Αθανάσιος είχε χρησιμοποιήσει στο χριστιανικό δόγμα τους αριστοτελικούς όρους «ουσία» και «ένέργεια», και λίγο αργότερα ο Μέγας Βασίλειος ενέταξε πλήρως τους συγκεκριμένους όρους, ως επίσημους τεχνικούς όρους, στο δόγμα. Γιατί τότε δεν υπήρξε κανένα πρόβλημα; Γιατί, κατά τη γνώμη μου, ήταν πολύ διαφορετική η χρήση της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας τον 4^ο αιώνα σε σχέση με τον 14^ο, εξαιτίας των διαφορετικών γεωπολιτικών καταστάσεως της εποχής. Στις αχανέστατες εκτάσεις της νέας βυζαντινής αυτοκρατορίας του 4^{ου} αιώνα, οι ελληνικοί φιλοσοφικοί όροι χρησιμοποιούνταν ελεύθερα από όλους, χωρίς να μεταφέρεται αυτονοήτως και το φιλοσοφικό περιεχόμενο των όρων αυτών. Υπήρχε πλήρης ελευθερία και γι' αυτό εύκολα απογυμνώνονταν οι όροι από το φιλοσοφικό τους περιεχόμενο, κάτι που θα πάψει να ισχύει τον 14^ο αιώνα. Εισάγοντας ο Μέγας Αθανάσιος τη διάκριση μεταξύ «ουσίας» και «ένεργειας» στο Θεό, γνώριζε πολύ καλά πως εισήγαγε τη δυνατότητα του «ποιεῖν» και «ένεργεῖν» στην αριστοτελική «ουσία», κάτι με το οποίο δεν θα συμφωνούσε ο ίδιος ο Αριστοτέλης, όμως είχε πλήρη ελευθερία, χωρίς κανέναν περιορισμό, να προβεί σε αυτήν την καινοτομία, εκ μέρους του χριστιανικού δόγματος, όπως την ίδια εποχή οι κατά τόπους εθνικοί φιλόσοφοι χρησιμοποιούσαν με πλήρη ελευθερία τη διδασκαλία των φιλοσοφικών σχολών της αρχαίας Αθήνας.

(Συνεχίζεται)

[38] Νικήτα Σινιόσογλου, «Αριστοτελισμός και αποφασισμός: η υστεροβυζαντινή οικειοποίηση του Αριστοτέλη και τα σύγχρονα ελληνοχριστιανικά μορφώματα» στο *Νέα Εστία* 1863 Σεπτέμβριος 2014 (σελ. 166 - 179) και

www.academia.edu/8577853, σελ. 166.

[39] Νικήτα Σινιόσογλου «Αριστοτελισμός και αποφατισμός» σελ. 168.

[40] Νικήτα Σινιόσογλου «Αριστοτελισμός και αποφατισμός» σελ. 167 και κυρίως παρ. 2. όπου μνημονεύονται τα δύο έργα του αγ. Γρηγορίου Παλαμά.

[41] Νικήτα Σινιόσογλου «Αριστοτελισμός και αποφατισμός» σελ. 167.

[42] Νικήτα Σινιόσογλου «Αριστοτελισμός και αποφατισμός» σελ. 169.

<http://bitly.com/2cisEsV>